

лекція
Грини
Баріон

Степан
Бандера

— практик, теоретик, містик
націоналістичного руху

«Особливістю закордонного життя С. Бандери стала його активна публіцистична діяльність як теоретика революційного націоналістичного руху. Видається, що в умовах психологічного дискомфорту серед відчужених своїх і реальної фізичної загрози життю відбувається ідейно-філософське осмислення основних життєвих цінностей і засад націоналістичної боротьби. Після бурхливої мілітарної діяльності і викрешування себе на сталь у польсько-німецьких тюрмах перо у сильних руках цього чоловіка пише про Правду про глибинно інтимні людські, національні, релігійні і державницькі цінності. Ще далеко не все опубліковано з його теоретичної спадщини, однак збірник праць *«Перспективи української революції»* — це цілісне відображення його гармонійного внутрішнього життя».

Ірина Фаріон

Грина Гаріон

Івано-Франківськ
2013

«Степан Бандера — практик, теоретик, містик націоналістичного руху» — лекція Ірини Фаріон, яку вона виступила у численних містах України й Америки з нагоди столітнього ювілею Провідника. Це перший аналіз теоретичних праць Степана Бандери як яскравого представника філософії революційного ідеалізму. Прочитання теоретичної спадщини С. Бандери здійснено за його визначальними концептами сиринняття світу: Бог, Душа, Духовність, Ідея — чотири головних опори мислення та дії Провідника.

СПРАГА НА ІСТИНУ ТА ПОРИВ

Ідея написати про філософсько-політичні праці Степана Бандери виникла після того, як Чиказький осередок ВО «Свобода» в Америці запросив мене взяти участь у святкуванні Дня Героїв, присвячених 100-літньому ювілеєві Провідника. Усвідомлювала, що їду до українців, які, попри географічну віддаленість від материнської землі, мають у собі глибоке відчуття Батьківщини. Чи можна перед такими людьми виголошувати ритуальні лекції, якими сповнені наші ювілеї? Чи є Степан Бандера тісно постаттю, що легко вкладається у плюсово-мінусову систему координат теперішнього постколоніального суспільства? Чи досить його розглядати як непромінальну історичну постать? На всі ці запитання даю заперечну відповідь.

Магія Бандери в іншому: у мотивації його творчості та діяльності. Саме це я мала на меті дослідити, проникаючи у його філософсько-політичні праці. З них С. Бандера постає передусім Мислителем, одержимим ідеалістичною філософією з головними концептами трактування світу і його найголовнішого материка — Людини. В основі пізнання Людини — Бог, Душа, Духовість, Ідея. Це ключі, з допомогою яких відкриваємо найпотемніші сенси нашого

буття. Закономірно, що ці ідеалістичні концепти С. Бандера вмонтує у політичний вир життя, що є лише наслідком присутності або відсутності цих засад. *«Основна частина боротьби революційної організації з ворогом — це і є боротьба за душу людини»*, — сентенція Провідника, що сягає джерела всіх удач і невдач нашого національного чи псевдонаціонального руху. С. Бандера не губить у політичному русі найголовнішого — Людини. Бо не інтереси керують політичними змаганнями, а передусім найвищі людські цінності: Правда, Свобода, Любов і Ненависть.

У 50-ті роковини від дня убивства С. Бандери ми розпочали презентацію цієї лекції про С. Бандеру містами України. Коли смерть стає безсмертям, ненависть любов'ю, поневолення визволенням? Це запитання, які з'ясовую, спілкуючись із переповненими залами України. Ми спрагли на високі істини і чисті пориви. Степан Бандера — дорога до них. Численні поціновувачі діяльності С. Бандери, а також його першовідкривачі, опоненти і ненависники стимулювали мене перевидати цю лекцію з окремими доповненнями. Успіху нам усім у пізнанні Особистості.

Ірина Фаріон

Основна частина боротьби
революційної організації з ворогом —
це і є боротьба за душу людини

Степан Бандера

«Для того щоб могли
і вміти повести успішну
працю для опанування ши-
роких мас, треба брати їх
такими, якими вони є в
дійсності, це значить та-
кож з усіма їхніми гнібами
і недомаганнями. Підходя-
чи до мас, не слід розрахо-
вувати тільки на високо
вартісні чи вже вироблені
елементи і тільки таки-
ми займатися, а на інших
махнути рукою»

Феноменальною є Людина, що змогла дати назву
цілому народові — бандерівці. Ймовірно, прізвисьце
роду запрограмувало його Долю і стало знаком Сво-
боди і Незалежності поневолених українців. Своїм
походженням воно сягає латинської мови, з якої по-
ширилося у романську, германську та слов'янську
групу мов. Зокрема, італійське слово *banda* означає
«корогва, прапор, загін, зграя» з визначальною моти-
ваційною ознакою, що сягає готського *bandra* «пра-
пор, знак», спорідненого з дієсловом *benda* «подавати
знак»; порівняймо з давньоіндійським *bhāh*, що озна-
чає «світло». У французькій мові це слово побутує у
зменшеній формі *bandera* (із суфіксом -er), що озна-
чає «пов'язка жіноча», «стрічка», «опаска», «перев'язь»
(порівняй *бандероль*, тобто шовк перев'язице) [ЕСУМ
I, с. 132-133; SL I, с. 51; SPR, в. 29]. Якщо в польську
це слово потрапило з французької, то в українську
очевидно, з польської зі значенням «прапор». Справ-
ді, сам Бандера став прапором змагань за свободу
українців. І досі символ цього прапора затімарює
декому розум...

Нещадна, але одухотворена боротьба з трьома
окупаційними режимами — польським, німецьким,
московським — перетворила його на сакрамент лю-
бови і ненависти. Тільки героїчні особистості здатні
викликати таку високу напругу полярних почуттів.
Де полярність — там життя. Де боротьба — там роз-
виток. Де позиція — там опозиція. У цьому сутність

життя як творення і смерті як забуття чи вічності. Він своїм мисленням і чином перетворив власну наглу смерть у життя його народу як нації. Життям надихав, а смертю смерть подолав. Знаково, що навіть польська газета *«Просто з мосту»* під час Варшавського суду у листопаді 1935 року над С. Бандерою та його 12 однопідсудними, звинуваченими у терористичній діяльності, зокрема вбивстві міністра внутрішніх справ Б. Перацького, писала: *«Хай українських націоналістів буде тільки зменька, проте напруження жертвості, посвяти й героїзму тієї зменьки таке наявне велике, що його вистачає не лише на те, щоб воскресити, а навіть створити націю»* [8, с. 83].

Невдовзі з цієї „зменьки” постала понад трьохсоттисячна УПА, а на початку 40-х років ОУН стала провідною політичною силою на західноукраїнських землях, відтак у час імперії зла СРСР бандерівці – це найбільша загроза для її існування. Цікавим способом про це свідчить одна з закордонних газет за 13–24 жовтня 1962 року: *«Щоб оцінити важливість проблеми України для советського уряду, вистачить читати московську пресу і пресу „української республіки”: немає дня, в якому не атаковано б українського націоналізму»* (La Libre Belgique, Bruxelles) [2, с. 276]. Сьогодні також немає дня, аби московські ЗМІ, свої перевертні, засланці та чужинці-україноненависники всіх мастей не паскудили українців. Попри юридичне існування Української Держави, лише з 2006 року розпочинається поступове входження націоналістів у представницьку гілку влади, зокрема, у місцеві ради Західної України. Стрімкий прорив припадає на березень 2009 року, коли партія Всеукраїнське Об'єднання «Свобода» як

«Безоглядна боротьба або капітуляція. В таких умовах усі політичні групи, які шукають можливості компромісу, себто можливостей існувати й діяти на середньому полі поміж фронтами боротьби, відійшли з поля активних дій у небуття».

«...московський більшовизм намагається досягти в першу чергу — вбити в українському народі національний інстинкт, правильне розуміння істотного змісту подій, вбити самооборонне, непримиренне відношення до Росії; повернути до політичного малоросіяństwa, тільки в новій «українській» формі».

наступник націоналістичних бандерівських змагань здобула переконливу перемогу на місцевих виборах на Тернопільщині (34.69 %), виборовши першого націоналістичного голову Тернопільської обласної ради Олексія Кайду, що родом, до речі, із Запорізької області. Місцеві вибори 2010 року не лише підтвердили закономірність тернопільської перемоги, але забезпечили націоналістам більшість у міських радах Львова, Івано-Франківська та Тернополя, а також головами обласних рад Івано-Франківщини та Львівщини стали націоналісти Олександр Сич та Олег Панькевич. Понад 2 тисячі місцевих депутатів у більшості областей України стали представниками націоналістичного українського виборця. Відтак тріумфальну перемогу націоналісти на чолі з Олегом Тягнібоком здобули на парламентських виборах 2012 року (понад 10%, а це 2 млн. 129 тисяч 933 виборці, себто 37 народних депутатів), всупереч брутальній соціологічній брехні, продажності преси та шаленій атаці з боку українофобської влади партії регіонів. Вперше за всю історію націоналістичного руху заступником Голови Верховної Ради України став свободівець Руслан Косюлинський. Це і є тяглістю і вкоріненням ідеї, що хоч і штрих-пунктиром пробивається крізь голодомор, репресії, розстріли, асиміляцію, псевдемократизацію, лібералізацію — але набирається сила, здійснюється і розкривається. Це зміна суспільної свідомості через її деколонізацію і повернення до націоналістичного світогляду значної частини громадян України. Аби стрімко й невинно відбувалося відродження націоналістичної ідеї у супротиві до лібералізації та глобалізації,

варто уважно придивитися до її фундаментального втілення – Степана Бандери.

Ще чотирнадцятирічним Степан, довідавшись про завдані поляками тортури Ользі Басараб – членкині УВО, – застосував їх до себе: заганяв під нігті голки; бичував свої плечі військовим ремінним поясом із залізною пряжкою; затискав до крові пальці, вклавши їх між двері й одвірки; припікав руки до скла нафтової лампи і навіть збирав з долівки розлиту зупу, приповіданоючи: *«Їже, Степане, бо і таку юшку може це доведеться тобі колись їсти...»* [8, с.75].

Якось в Академічному домі у Львові зібралася група студентів, серед яких студент-правник у контексті розмови сказав: *«Я до ніякої політики не мішаюся. Я – український студент, і це все!»*. Степан, глянувши на нього, іронічно посміхнувся, встав і вийшов. Згодом, як прийшов цей „неполітичний” студент до товариства і став подавати кожному руку, то Бандера на місце простягнутої руки відвернувся, заклавши свої руки до кишені. На зауваження свого друга Г. Мельника, що він спричинився до неприємної ситуації, Бандера відсік: *«Як тобі це не сподобалося, можеш заскаржити мене до суду»* [6, с. 92]. За десятки років такого самого „неполітичного” студента зі Львівського педагогічного університету Б. Сташинського завербували московські служби – і він – «неполітичний» – убив Бандеру. Не менш знаковим було ставлення Бандери до партії демоліберального спрямування УНДО, що ратувало за виборчий блок з жидами. Він виразно дистанціював себе як радикала-націоналіста. Таким був кодекс честі і моралі цього юнака. Роки фізичного і морального самовихову дали нечуванний вислід.

8

«Маршувати найширшою всенародною лавою можна тоді, коли в цій стихії є ядро, що ніколи не зійде на манівці. Це дві взаємозалежні речі: залучення до боротьби найширших кіл і розбудова серед них цілеспрямованого і дисциплінованого організованого ядра.»

«Наші ідеї – це наша найбільша сила, найуспішніша зброя, якою перемажемо більшовизм.»

8

«Большевизм так деформує ціле життя СРСР, щоб запевнити собі беззастережну підлеглість і служняність мас. Для того він нищить усі людські спільноти, передусім найсильніші – родину й націю».

«УССР не походить з волі України, навпаки, є протиставленням до неї та політичним утвором для її уярмлення»

На Варшавському суді, згадує прокурор Желенський, «від нього бігла певничерпа енергія та фантастична сила»; журналіст із польської газети «Батьківщина» зауважує, що цей «тизенський, маленького зросту, худорлявий, з лицем молодого хлопчика, темноволосий, підстрижений, одягнений у чорне вбрання» чоловік „думки виявляє у ясній формі, з них видно, що це інтелігентна людина. [...] Відчувається, що ця людина цілком не подібна до більшості підсудних» [8, с. 82]. Вирок – смертну кару (через амністію замінено на довічне ув'язнення) – Степан Бандера та Микола Лебедь сприйняли вигуком: «Хай живе Україна!».

Містична сила цього молодого чоловіка проявилася в унікальному епізоді судового засідання Львівського процесу (25.V – 26.VI. 19936 р. – звинувачення у державній зраді): «На самому початку процесу останнім до залу ввели Степана Бандеру. Коли він появився, всі підсудні встали з місць і привітали провідника: «Слава Україні!». За підсудними піднялися адвокати і гадачі, а за ними – судді, присяжні, журналісти й усі поліційні функціонери різних рашів. Ось як описав цю подію адвокат С. Шухевич: «Вони якось механічно потідирили в перекопання, що на залу увійшов суд або якийсь високий польський достойник. У цей спосіб ціла зала – як один муж – піднялася, щоб пошанувати молоденького Бандеру, коли той входив на залу. „Пане, пане, – говорив я після до [судового] радника Тиньки, – ви дивуєтеся, що український нарід служас Бандеру; коли ви самі віддасте йому такі гонори: всі стаєте, коли він входить на залу судової розправи» [8, с. 84].

Не менш важливий епізод про містичну силу Степана Бандери залишив його сповідник у тюрмі

отець Кладочний: «Був побожний, релігійний, сповідався, приступав до святиго Причастя...[...]. Від него була сила волі і устремління поставити на свійому. Якщо є їбермени (надлюдина), то він власне був такої рідкісної породи — їбермени, і він був тим, який ставив Україну понад усе». Унікальність цієї енергетики та сили волі мала своє безприкладне втілення у манері провадити розмову та ухвалювати рішення. Спогади про це залишив П. Мірчук: «На всіх засіданнях Проводу Бандера звертав увагу на діловитість, не любив загальникових риторичних промов, сам ніколи не вживав описового промовництва (пишомовства) й інших здержував від відходження від теми й закінчував кожну точку прийняттям остаточного рішення в даній справі і дорученням, хто відповідає за виконання даного рішення» [8, с. 87, 89].

Перш ніж вимагати від інших треба було самому стати прикладом безоглядного чину. Отож найважливіші віхи його діяльності, що перетворили Бандеру у символ і прапор визволення українців:

1. Розбудовував ОУН у Калуському повіті і відповідав за розповсюдження підпільних видань на Західній Україні.

2. Із 1932 року був заступником Крайового провідника ОУН, зазнавши п'ятьох арештів за антипольську діяльність.

3. 1933 року ініціював резонансну шкільну акцію «У боротьбі за душу української дитини» з видруком і поширенням 98 тисяч листівок та 6 тисяч відоzw. У листівці йшлося: «Українські батьки й матері! Ми мусимо перейти від оборони до рішучого наступу проти польського панування, то є проти польської держави й польського Духа на всіх ділянках нашого життя, в першу чергу в школах».

«Комуністична система запроторила правду до тюрем, концтаборів, загнала її в підпілля, а на її місце поставила фальш і брехню. Але не зуміла вирвати з людської душі розуміння, що таке правда. Туги за нею, бажання її перемогти. Бо правда — це дорога, якою людська душа прямує до Бога. А від цього прямування ніхто і ніщо не відверне людства».

«Сили душі кожної людини й цілого народу теж потребують плекання й наснажування, особливо тоді, коли їх переобтяжено постійною надмірною напругою. Це мусить мати на увазі кожний, хто турбується про долю свого народу. Віра найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина й цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна стрийняти».

У відозві зазначено: «Молоді друзі! Українські школярі!» [...] ...не дайте, щоб з Вас вороги зробили яничарів! Не дайте, щоб ляхи обернули Вас у своїє служняних рабів! Ви маєте бути лицарями й борцями за волю України! Перед Вами велика свята боротьба».

4. На знак протесту проти Голодомору, організованого Московою, як керівник Крайової Екзекутиви ОУН у жовтні 1933 року дав розпорядження про атентат московського консула у Львові. У результаті Микола Лемик убив розвідника НКВД О. Майлова, привернувши таким способом увагу світу до геноциду українців в комуністичній Росії. На Варшавському процесі Бандера сказав: *«Я сам про цей атентат вирішив.../.../. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що я переживав тоді, коли вислав двох членів на певну смерть: Лемика і того, хто вбив Перацького...»*, „але — наша ідея в нашому понятті є така велична, що коли йде про її реалізацію, то не одиниці, не сотні, а мільйони жертв треба посвятити, щоб її так реалізувати».

5. За наказом С. Бандери 15 червня 1934 року Г. Мацейко здійснив атентат на польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького на знак протесту щодо нестерпного становища українців у Польщі, зокрема пацифікації краю.

6. З наказу С. Бандери Я. Карнінієць виготовив повітряні балони для переправи і розкидання оунівських відозв на Східній Україні, а відтак було створено організаційний зв'язок і похідні групи на ці терени.

7. Ініціатор боротьби з місцевими відступниками — прислужниками („хрунями-угодовцями”) польсь-

кого режиму. Як вислід — убивство директора львівської гімназії І. Бабія та Я. Бачинського (1934 р.).

8. Ініціатор створення „зелених кадрів”: у зв'язку з посиленням польського терору члени ОУН мали перейти у глибоке підпілля і вести з окупантами непримиренну боротьбу, об'єднуючись у збройні партизанські загони. Одне з їхніх завдань — визволення заарештованих членів ОУН. Цей проєкт передував зародженню УПА.

9. Перетворення Варшавського і Львівського судових процесів (1935–1936 рр.) на трибуну проголошення націоналістичних ідей і демонстрацію непохитної і незламної поведінки. Як вислід — поразку перетворено на перемогу ідеї національного визволення та свободи. ОУН збагатилася 20 тисячами членів, що протистояли двом імперіям — польській і московській. Під час тих процесів авторитет і популярність С. Бандери так зросли, що народ почав складати про нього пісні і легенди.

10. За час понад п'ятирічного ув'язнення (13 вересня 1939 року у воєнному хаосі втікає з тюрми) провів 3 протестових голодування по 9, 13 і 16 днів.

11. У лютому 1940 року після ідеологічних конфліктів із А. Мельником (зокрема, орієнтація останнього на зв'язки з Німеччиною) створено Революційний Провід ОУН на чолі з С. Бандерою, з якого згодом виросла УПА. 3 квітня 1941 року у Кракові на Другому Великому Зборі ОУН С. Бандеру одноголосно обрано Головою Проводу.

12. 30 червня 1941 року у Львові проголошено Акт відновлення Української Держави. С. Бандера

8

«Основні правди наших ідей коріняться в українській духовності, сформульованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовності, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духовної і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського більшовизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних більшовизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу».

«...найбільше лиха в українському політичному житті, найбільше внутрішніх суперечностей і шкідливості для визвольних змагань походить з матеріалістичного світогляду, з чужих, соціалістичних ідеологій і концепцій та з жиб хафактеру одиниць і цілих гуртів. Український націоналістичний рух не приймає жодної з філософських систем, створених чужинецькими мислителями, не займається ними. При тому ж для українського націоналізму є притаманний український світогляд, що є витвором українського духу, природи і цілого українського народу, посталий на базі загальнохристиянського світогляду. [...] Український світогляд є християнський».

був співавтором тексту, ініціатором його оприлюднення та взяв на себе відповідальність за його суть перед німецькою окупаційною владою. Як вислід – 5 липня 1941 року арешт і нацистський концтабір Заксенгаузен до 27.IX. 1944 року.

13. 1945 року С. Бандеру разом із Р. Шухевичем та Я. Стецьком обрано до Бюра Проводу ОУН. На вимогу Проводу і задля безпеки життя С. Бандера виїздить за кордон, аби розбудовувати закордонні частини ОУН, зокрема їхню військову спроможність для боротьби у Краю.

Відтак із 1948 року в організації нагромаджують глибокі внутрішні ідеологічно-організаційні конфлікти між колишніми однодумцями. Опозиція вперто отрипує чутки, про перехід ОУН в Україні на соціалістичні позиції. А отже, це слід зробити і за кордоном. На знак протесту «підписання під фірму ОУН неоколонізму» 22 серпня 1952 року С. Бандера полишає кермо Голови Проводу всієї ОУН, однак 5-та Конференція ЗЧ ОУН знову обирає його своїм Провідником. Характерно, що цей розбрат триває на тлі щонайменше шістьох викритих замахів на життя Провідника, останній із яких 15 жовтня 1959 року мав доконечний результат. Знаково, що ще 1946 року М. Бажан як представник делегації УССР на засіданні сесії Генеральної Асамблеї ООН у Лондоні вимагав від західних політичних лідерів видати С. Бандеру як «запеклого злочинця супроти людства».

Особливістю закордонного життя С. Бандери стала його активна публіцистична діяльність як теоретика революційного націоналістичного руху. Ви-

дається, що в умовах психологічного дискомфорту серед відчужілних своїх і реальної фізичної загрози життю відбувається ідеологічно-філософське осмислення основних життєвих цінностей і констант націоналістичної боротьби. Після бурхливої мілітарної діяльності і викреслювання себе на сталь у польсько-німецьких тюрмах перо у сильних руках цього чоловіка явило нам Правду про глибинно інтимні людські, національні, релігійні і державницькі цінності. Ще далеко не все опубліковано з його теоретичної спадщини, однак збірник праць *«Перспективи української революції»* (Дрогобич, 1998) – це достатнє відображення його гармонійного внутрішнього життя.

На основі тих праць природно вибудувати ієрархію його засадничих життєвих цінностей за визначальними концептами, себто згустками ментальної свідомості Провідника: БОГ, ДУША, ДУХОВІСТЬ, ІДЕЯ.

Концепт БОГА

Степан народився у родині греко-католицького священика Андрія Бандери і Мирослави Глодзинської – доньки священика. Батько не відділяв релігійних переконань від національних, тому у пору першої світової війни пішов добровольцем до Української Галицької Армії польовим капеланом. Після поразки повернувся до священичої роботи. 10 липня 1941 року отця Андрія після довгих допитів розстріляли єнкаведисти. Незадовго до вбивства отець казав: *«Насильна смерть від більшовицької кулі або від катувань у в'язницях НКВС прискорить мою зустріч зі споконвічним Богом!»* [7, с. 12]. Так і сталося.

«Революційне змагання – це національна боротьба в площині духовости, культури, боротьба суспільно-політична й мілітарна, за повне знищення існуючого стану, його змісту й за побудову цілком нового, під кожним оглядом кращого стану, який відповідає потребам і бажанням українського народу».

«Свідомість, що з нами Бог – це найпевніша і найбільша поміч для нас усіх, зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання»

«...не можна дивитись тільки на те, яку матеріальну й фізичну силу має якась держава, або група держав, але одночасно, чи радше навіть насамперед, треба дивитися на їх ідейну настанову і напрямки політики, бо якщо ці диспонуєчі фактори не є в порядку, тоді сила йде нінащо».

«Соціальні революції символізують бафіади, національні — дивізії»

Степанове трактування Бога впливало з органічного родинного середовища, а випущена нитка життя лише додавала особливих кольорів у Його осягненні. Однак найважливіше полягало у самому усвідомленні Божої присутності: «Свідомість, що з нами Бог — це найпевніша і найбільша поміч для нас усіх, зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання» [1, с. 414 — далі покликання на сторінку]. Саме Господа С. Бандера називав *«невичерпним джерелом»* людської сили. Національні і людські прагнення до волі та правди мислитель вмотивовує їхньою Божою даністю, волею і призначенням: «Ми хочемо жити у згоді і взаємному шануванні з усіма народами доброї волі. Такі самі права визнаємо за іншими народами, за які боремося для себе. Не хочемо бути ні об'єктом, ні спричинником поневолення, визиску і кривди. Ми боремося активно за волю і правду не тільки тому, що їх потребуємо для себе, але передусім тому, що Бог дав людям ці скарби і такі закони, а основою нашої волі є йти за волею Божою. Такі ідейно-моральні засади не допустять ніколи до того, щоб Україна була співницею Москви в її протинародному загарбницькому імперіалізмі» (с. 420).

Поняття *правди і любови* невіддільні від Бога — вони є самим Господом: «Комуністична система запроторила *правду* до тюрем, концтаборів, загнала її в підпілля, а на її місце поставила *фальш і брехню*. Але не зуміла вирвати з людської душі розуміння, що таке *правда*. Туги за нею, бажання її перемогти. Бо *правда — це дорога, якою людська душа прямує до Бога*. А від цього прямування ніхто і ніщо не відверне людства [...] Так само не згасити більшовикам любови ближнього, почуття справедливості та прагнення її тріумфу. Бо це основні

Божі закони для людської спільноти, підвалини взаємин між людьми, які голосом совісті завжди відзиваються в душі» (с. 412)

На думку С. Бандери, руйнування християнського світогляду — це знищення визначальних духових засад українця. Найбільше лихо — у матеріалістичних псевдоцінностях більшовизму, тоді як *«Український світогляд є християнський»* (с. 140). На суді над убивцем С. Бандери дочка провідника На- таля закінчувала свою промову характерними словами: *«Мій незабутній батько виховав нас у любові до Бога і України. Він був глибоко віруючим християнином і загинув за Бога та незалежну вільну Україну — за свободу всього світу»* [2, с. 215]. Феномен християнства у його одночасній універсальності та індивідуальності — людській і національній.

Концепт ДУШІ

Якщо б нам відкрився Господній лексикон — то, мабуть, серед стрижневих слів і найпевнішої Його реальності було б слово — ДУША: ця невидима, але наскрізь визначальна сакральна субстанція життя людини і її стосунків з Богом. *«Душа — це те, що робить траву травною, ліс — лісом, людину — людиною. Без душі трава — сіно, ліс — дрова, людина — труп», „Бо не тіло, а душа є людиною»,* — каже Г. Сковорода.

Це слово-концепт пронизує праці С. Бандери, позаяк він сам був передусім ДУШЕЮ, що матеріалізувалася і в житті, і після його смерті у мільйонах убитих, живих і ще не народжених його наступниках. Його душа дала назву народам — бандерівці, а Львів і досі називають *Бандерштатом...* Бандерина

«Ідея гідності і пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірної національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до більшовицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідності, нівечення свободи».

«Україна, з уваги на своє геополітичне розташування, може тільки власними силами, власним змаганням здобути й втримати свою незалежність. При цьому вона виконуватиме важливу місію ширшого значення і для інших народів, здійснюючи та захищаючи універсальне гасло: «воля народам — воля людині!»

«Так само не засити більшовиком любови ближнього, почуття справедливості та прагнення її тріумфу. Бо це основні Божі закони для людської спільноти, підвалини взаємин між людьми, які голосом совісті завжди відзиваються в душі»

візія ДУШІ як сакрального і визначального первня людини має три площини: *Божу, людську і національну*, що вписані у політичний вир життя.

Божу тому, що *«людська душа походить від Того, Хто стоколітє був перед життям і буде після життя, вічно, а оборона великих прав більше наближає людську душу до Бога, ніж життя»* (с. 412). Характерно, що на суді Бандера, якого звинувачували у вбивстві польських прислужників Бабія і Бачинського, підкреслив: *«Кали ж хтось добровільно і свідомо співдіє з ворогами в поборованні, і то фізичними методами, українського визвольного руху, ми стоїмо на становищі, що за такий злочин національної зради належить лише кара смерті»*.

Неминучим є у Бандері вплітання високіх істин у суспільне життя — бо людина обов'язково суспільна, себто поканкана життям у спільноті родинній, національній, державній. Катастрофою для тих трьох типів спільнот стала більшовицька війна з релігією, з Христовою Церквою, однак, зауважує мислитель *«закладеної в людській душі основи віри: туги за Богом і шукання Божества»* зникнути неможливо (с. 412). Людина житиме повноцінним життям лише у контакті з Всевишнім. Блискуча метафора від Бандери *«туга за Богом»* оприявнює живучість душі: вона с, позаяк тужить за політично убитим Богом. Вмонтовуючи поняття ДУШІ у політичний вир, С. Бандера віднаходить *«істотну причину невдачі більшовицької інженерії в духовій ділянці»*: *«вона натрапила на такі первні в душі людини, яких не можна ні змінити, ні знищити, а яких походження, сила і вплив сягають далі, ніж межа життя і смерті»* (с. 412). Там, за цією межею, Істина, тотожна Богові. Слушно казав 1939 року міністр закордонних

справ Польщі пан Бек: «Коли на нашу землю прийдуть німці – вони заберуть свободу, коли – москалі, то заберуть душу».

Невідступно аналізуючи двобій націоналізму з комунізмом, мислитель констатує: ця боротьба є змаганням за душу людини: *«Основна частина боротьби революційної організації з ворогом – це і є боротьба за душу людини, за ідейний вплив на цілий нарід, за поширення ідей її концепції визвольної революції серед найширших мас народу, захоплення їх цією ідеєю і через це присудання їх на бік визвольної боротьби»* (с. 286); *„Між московським большевизмом-комунізмом і українським націоналізмом іде найважливіший змаг за душу українського народу»* (с. 322).

Люди звикли піклуватися про свій фізичний стан. Зрештою, інстинкт самозбереження завжди на сторожі. Однак ще більшої праці і турботи потребує душа. С. Бандера розмірковує про це передусім у контексті виснаженої душі цілого народу: *«Сили душі кожної людини й цілого народу теж потребують плекання й насаджування, особливо тоді, коли їх переобтяжено постійною надмірною напругою. Це мусить мати на увазі кожний, хто турбується про долю свого народу»* (с. 413). Найпевніші ліки для виснаженої душі – це віра. Саме вона *«найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина й цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти»* (с. 413).

Зміна світу і суспільства лежить аж ніяк не в царині виробничих відносин, хоч вони як складник засадничої зміни посідають якусь частину важливого місця. Загадка зміни світу і суспільства у цій самій невидимій субстанції, що дає дихання життю: *«У ма-*

«Вона (Москва – авт.) змріє до систематичного оточення української національної субстанції, до виполокання з душі й життя українського народу всього національного змісту».

«Істотною причиною невдачі більшовицької інженерії в духовій ділянці є те, що вона натрапила на такі первні в душі людини, яких не можна ні змінити, ні знищити, а яких походження, сила і вплив сягають далі, ніж межа життя і смерті».

«Ми завжди обстоюємо незалежність української політики, яка керується тільки українською рацією, а не кокетуванням (безуспішним!) із сторонніми силами».

«Весь український народ є підметом і цілевим визначенням українського націоналізму. Якнайкращий, всебічний розвиток усіх сил і частин української нації, свобода й дійсна справедливість для всіх громадян України — це основні лінії його програми».

совості лежить сила і безпека революційної підготовки. Бо її властива суть — це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі» (с. 260). Постійне звернення мислителя до внутрішнього світу людини вможливило зазирнути у його глибини. Саме ця бездонна інтравертність давала такий всеосяжний екстравертний вислід — ОУН як провідна політична сила Західної України, УПА як феномен змагання з двома тоталітарними режимами, теперішнє відродження націоналізму.

Концепт ДУХОВОСТИ

Жоден сучасний тлумачний, перекладний чи спеціалізований словник, виданий у радянській Україні і пострадянській також, не містить цієї лексеми, однак вона пронизує твори С. Бандери і його сучасників. Під російським впливом фактично зруйновано українську паронімну пару слів *духовний* — *духовий*. Слово *духовний* стосується тільки церковно-релігійного життя, а *духовий* — світського; найвищих цінностей духу — філософії, культури, мистецтва, внутрішнього морального світу людини. Про це свідчить увесь пласт української літератури XIX і перших десятиліть XX століття, тому й, зрозуміло, що і праць. Провідника, які були і є ще поза лінгвістичним опрацюванням. Натомість зміст понять *духовний* і *духовий* відповідає таким самим значенням у польській, англійській, французькій та італійській мовах, зокрема у німецькій *geistlich* — «духовний, церковний», *geistig* — «духовий, нематеріальний, ментальний», себто «**Духове**» називає протилежність матеріального, за М. Гайдеггером — це означення «*прізви між надчуттєвим і чуттєвим*» [3, с. 60]. Українській мові судилося фактично втратити

це розрізнення між «надчуттєвим і чуттєвим» із тієї причини, що російська мова має лише одне слово для позначення цих антонімічних понять — *духовный мир человека, духовный пастор*. Життя С. Бандери — це щоденне суспільно-політичне *духозведення* і водночас релігійне *духовновтілення*. Через те наскрізне використання слова *духовий* — це свідчення саме його практики життя.

Людина — це передусім носій моральних цінностей і культури. Нація — це політично обрамлена кровно-духова етноспільнота. Поза цими первинними людини і нації матимемо справу з істотою та населенням, або просто політично неідентифікованим згромадженням. Провідник трактував українську духовість як генетично-історичний код національного життя у супротиві з більшовицьким деструктивізмом: «Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, сформульованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського більшевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвосних більшовизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу» (с. 37).

Націоналістичний рух покликаний культивувати цю історично обумовлену етнодуховість як невід'ємну передумову творення і розвитку нації: «Найперше йдеться про збереження від заглади (знищення — І. Ф.), про одержання живучим того, що є найістотнішим в житті й розвитку нації, що становить властивий зміст

«Наші прапорні гасла є незмінні: загальне гасло — «свобода народам, свобода людині» йде разом із цілком конкретними: «за самостійну Соборну Українську Державу», «за повне знищення большевизму, камунізму й усякого російського імперіалізму», «за розвалення СРСР і за самостійні національні держави на його місці».

У масовості лежить сила і безпека революційної підготовки. Бо її властива суть — це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі».

«Зберігати державницьку традицію — це значить не зводити її поза справжнє життя до музеїв, а пов'язувати її з актуальними державницькими змаганнями, сприяти тому, щоб була дотримана історична перманентність поміж теперішніми державницькими змаганнями і традицією з минулого і то головню щодо позитивного змісту. В усьому найважливішим є самий зміст, суть, а не справи формального порядку, як назви і т. ін., або питання персональні чи групові».

її самотності, змисл її розвитку як збірної одиниці». Характерно, що в наступному засновку розлогого Бандериного силогізму обов'язково йдеться про універсальний складник людської духовості, зокрема «про захист найвищих загальнолюдських цінностей — віри в Бога, волі, гідності, права й вільного розвитку народу й людини...». На основі цих двох різних, але не супротивних тез мислитель уводить поняття внутрішнього «власного життєвого рушія», який на різних відтинках народної долі має запускати авангард «вибранців»: «Як людський, так і національний організм доти живуть, доки в них не згаснуть власні життєві рушії. За фізичне збереження народу змагається кожна одиниця й національна спільнота безпастанно і, можна сказати, автоматично; інстинкт фізичного самозбереження діє в народі скрізь, з великою напругою. А духове збереження лежить на відповідальності, зусиллях і боротьбі вибраних», яких і покликана готувати ОУН (с. 352–353). «Активна верства, що об'єднає націю, виийде не з вибору, а з добору», — зауважував Д. Донцов [5, с. 9]. Гадаю, що С. Бандера має на увазі саме цих дібраних з горнила духу і духовості.

Втрата духовості як генетичного й історичного коду і є найбільшою і первинною трагедією нації — все решта наслідок: «Якщо б більшовики справді могли прищепити українському народові відношення до російського народу, як до „старшого брата“, творіло про спільне історичне коріння, про споріднену духовість, віру в доброзичливість, щирість російського народу супроти України, захоплення російською культурою, переконання у її вищості, досконалості, бажання переймати все від Росії, уподібнюватися, та й інші того роду слабості, — то це прикувало б Україну

до Росії певніше й тривкіше, ніж найсильніший політичний зв'язок, сильніше від усякого терору» (с. 168).

Уже як вторинну причину трактує С. Бандера економічний, але невід'ємний чинник: *«До того приєднується послідовне, щораз сильніше, тотальне пов'язування народного господарства України з московським, поставлення такого принципу в основу цілої совєтської господарської системи. Вона керується не економічними, а більш політичними раціями, щоб часом відділення України від Росії було з економічного боку неможливе, чи дуже трудне, щоб господарство України замирало автоматично, коли Москва спинить кровообіг у відповідних артеріях, чи коли б вони були перервані відділенням України від Росії»* (с. 168). Чи не є це передбаченням сучасних взаємин між Україною і Росією у так званому газовому конфлікті, де позірною основним каменем спотикання є ще не вкрадена московитами українська газотранспортна система. Власне через втрату Україною свого значного духового потенціалу ця проблема з року у рік вибухає вже не локальним, а світовим конфліктом як розплата Європі й Америці за мутацію їхньої духовості: агресора слід знищувати, а не втихомирювати через ситуативне пристосування. Духовість пристосувати неможливо — її можливо спотворити. Отож *«Революційне змагання — це національна боротьба в площині духовості і культури...»* (с. 138).

Концепт НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Ідея — це визначальне поняття, переконання, принцип, що лежить в основі теоретичної системи, логічної побудови чи світогляду. С. Бандера — яскравий

«...національна ідея... є головним рушієм наймогутніших історичних здвигнень».

«Гітлеризм виразно проголошував свій імперіалізм у формі расистської теорії. Большевизм приховує свій московський імперіалізм під формою інтернаціоналізму, класової солідарності пролетаріату, світлії комуністичної революції. Все протиставлення поміж ними, від ідеологічного починаючи, аж до воєнної розправи, за своєю суттю було конкуренційною боротьбою двох подібних імперіалізмів за панування на тому самому просторі, а не боротьбою двох протилежних світоглядів, ідеологій, суспільно-політичних систем».

«Не сміє тепер відживати подібна хвороба в українській політиці, у старій чи новій формі, як нові протисамостійницькі федералістичні, унійні, всесвітнянські тенденції. Вони виривають як кон'юнктурні явища у висліді погоди за тем, щоб відкривати «нові, модерні» цілі й шляхи української політики, при невмінні відрізнити тривкі роздвоєні тенденції в міжнародному житті від тимчасових, кон'юнктурних ситуацій».

представник філософії ідеалізму, що на противагу матеріалізові визнає первинність ідеї, духу, відчуття, свідомості; С. Бандера — це надпотужний практик революційного ідеалізму, що на початку ХХ століття зійшовся у смертельному двобої з революційним більшовицьким матеріалізмом. Останній тимчасово переміг, думаю, не тільки через масовий терор і, як наслідок, мутацію ментальності, а через деструктивне апелювання до суто споживацьких поверхневих цінностей людини — соціальної маси. Маса відгукнулася. Масі простіше ковзати навіть по гаданому райському добробуті, ніж працювати над актуалізацією своїх духовних і духовних можливостей. Чи не звідси Лесинс: «Умій своїм життям до себе дорівнятися...»?

Як типовий ідеаліст С. Бандера ототожнює ідею з сакральним концептом — душею: «Ідея — це душа, породжуюча і рушійна сила цілого визвольного руху, це його найістотніша, немінна суть. Життєвість, тривкість і перемога революції залежить передусім від сили, якості ідеї, яка є рушієм, наскільки вона відповідає духовості, природі, життєвим прагненням і потребам народу, наскільки вона висловлює його найкращі пориви і мобілізує сили, динамічні, героїчні елементи нації і такі ж засновки в духовості людини» (с. 287). Банальне теоретизування, однак проблема, як зашалити більшість цією ідеєю, як дістатися забетонованих споживанством душ? Він подолав цю проблему, створивши провідну політичну силу Західної України у передвоєнний період, з якої виросла найідеалістичніша мілітарна сила — УПА. Перед цим фактом політичного ідеалізму пасували навіть вороги. Польська католицька газета «Полонія», пишучи про Варшавський процес, визнала,

що доцільно не писати «моральних поучень» про гріх «убивання ближнього», як це в той час робила частина української католицької преси, а варто звернути б увагу на конечність справжньої об'єктивності й справедливості в підході суддів [...]: «*мають судити людину, яка хоч і вчинила найважчий злочин, проте заслуговує на пошану, бо вона потоптала закони в боротьбі за ідею*» [8, с.83]. «*Наші ідеї*, — казав С. Бандера, — *це наша найбільша сила, найуспішніша зброя, якою переможемо більшовизм*» (с. 253).

Тепер на зміну матеріялістичному большевизмові прийшов прагматичний лібералізм — набгато вишуканіший, у демотолерантних шатах супротивник перпендикулярного, безкомпромісового ідеалістичного націоналізму, що весь час потребує духових зусиль людини над собою, а то і жертв, на відміну від лібералізму — де можна все, бо мораль відносна, або ж, за Ф. Фукуямою, прийшла «моральна мініятюризація», за Вульфом «безтурботний моральний релятивізм» [9, с. 57, 99], за С. Бандерою, «*практична мораль*» (с. 251).

Які стосунки поміж ідеєю та людиною? Мабуть, як між душою та тілом: «*Найкращі ідеї й програми не спроможні формувати життя й розвитку, доки не знайдуться їх апостоли і борці, люди сильних характерів, віри, запалу, посвятити їм чину*» (с. 312), *себто «ядро, що ніколи не зійде на манівці»* (с. 263). Дванадцять юнаків і юнок на Варшавському процесі, 23 — на Львівському — це цвіт зі цвіту української націоналістичної ідеї. Середній вік підсудних не перевищував 25 років, наймолодший не виповнилося і 16. Захисник Роман Криштальський вигукнув: «*Та це ж цвіт української молоді!*» [4, с. 90]. Перед війною ОУН нараховувала понад 20 тисяч членів,

«Всілякі пристосування власних ідеологічних і програмових засад до зовнішніх впливів, викривлювання чи применшування їх відповідно до тактичних вимог на відтинках нашої діяльності в чужому чи ворожому середовищі підкопує самі основи визвольної боротьби».

«Основна частина боротьби революційної організації з ворогом — це і є боротьба за душу людини, за ідейний вплив на цілий нарід, за поширення ідей і концепцій визвольної революції серед найширших мас народу, захоплення їх цією ідеєю і через це приєднання їх на бій визвольної боротьби».

УПА — понад 300 тисяч (з них 156 тисяч загинуло), у тюрмах Західної України більшовики закатували близько 26 тисяч українців, із Західної України у 1939-1941 році за судом і без суду вивезено до московських тюрем понад мільйон осіб. Націоналістичнення України відбулося!!! Убивали не тих, хто мав гроші, а тих, хто був національною ідеєю — *«головним рушієм наймогутніших історичних здвигень»* (с. 249).

Історію тривання націоналістичної ідеї як фундаменту творення держави перервано. Натомість конституційно запроваджено *«ідеологічну багатоманітність»* (стаття 15). Зауважимо, що С. Бандера ніколи не абсолютизував націоналістичної ідеології, чим кардинально відрізнявся від комуністичного тоталітаризму, а навпаки, цоривав до ідеологічного змагання творення держави на національній основі: *«За політично-світотворчим розумінням ОУН, монопартійна система в державному житті та в державній формації не відповідає потребам повного і здорового національного розвитку. В державній організації народу мусить бути місце для політичних диференцій, кристалізації і вільного розвитку політичних утворень та для здорового, творчого змагання поміж ними. Самі ж державні органи у виконуванні своїх функцій мусять стояти на позиціях поміркованості: насамперед дбати про добро цілості, а далі справедливо захищати інтереси всіх позитивних складових частин»* (с. 27–28) і обов'язково, вступаючи у міжнародні зв'язки з різними державами, дивитись не тільки на те, *«яку матеріальну й фізичну силу має якась держава, або група держав, але одночасно, чи радше навіть насамперед, треба дивитися на їх ідейну настанову і напрямок політики, бо якщо ці диспонуєчі фактори не є в порядку, тоді сила іде нінащо»* (с. 247).

Водночас визнання багатопартійности та ідейного розмаїття аж ніяк не має призвести до розмивання меж між політичними партіями, ідеї яких і є головними політичними рубіконами: *«Основні ідеї мають бути чинником сталим, незмінним. Якщо почати їх міняти, достосовувати за тактичними міркуваннями до настанови різнорідних елементів, тоді ці ідеї відразу втрачають свою пориваючу силу, а революційний рух розгублюється і заникає»* (с. 287). Теперішня реальність — найкраще підтверджує наскрізне політичне пристосування. Відтак суспільство, що схильне до постійного перетасовування норм і правил, ставатиме щоразу більше дезорганізованим, атомізованим, ізольованим і нездатним реалізувати спільні цілі та завдання [9, с. 22]. С. Бандера пропонує красиву метафору для політичних пристосувань: *«Ідейно-світоглядіві переконання, політичне кредо, послідовність у життєстворенні, особиста честь, гідність і добре ім'я — це не чоботи, які можна почистити, а то й викинути, замінявши новими»* (с. 348). Ідея — не річ, нею не обміняєшся; ідея — душа — нею житимеш, звідси трактування *«ідейно-політичної настанови народу як основного питання визволення та цілого майбутнього нації»* (с. 496).

У пристосуванському і розхитаному суспільстві цілком неминуче втратити орієнтири, і аж так, що численні політики й науковці досі ніяк не вимудрують, що таке **національна ідея**. Відомо, що геніальне завжди просте і глибоке: *«...національна ідея — ідея самостійности, державної незалежности кожної нації. І ці позитивні, корисні ідеї є властивим динамітом протибольшевицької революції»* (с. 231). На теперішній час національна ідея є „динамітом” для лібералізму.

«Імперіалізм російського народу — це явище історичного порядку, що міняє свої форми та методи дії, але у своїй істоті залишається незмінним».

«Ідейно-світоглядіві переконання, політичне кредо, послідовність у життєвому прямуванні, особиста честь, гідність і добре ім'я — це не чоботи, які можна почитити, а то й викинути, замінявши новими».

«Хто буде на невластивих для нашого ґрунту світоглядових підвалинах, той, навіть при добрій волі й найкрайчих намаганнях, не поставить нічого тривкого, тільки помножить руїни».

Органічними складниками національної ідеї є *самобутність* і *самодостатність* — два береги бурхливої ріки життя нації. Провідник розгортає їхню сутність у протиставному дискурсі — у супротиві до московської загрози. Афористичним можна вважати його визначення національної та соціальної революції: **«Соціальні революції символізують барикади, національні — дивізії»** (с. 262). Якщо барикади — це символ протесту і безладу, то дивізії — це тактичні з'єднання нації не задля протесту, а для боротьби й утвердження. Сила нації як *самобутнього витоку* не лише в умінні не відступитися від *«національного інстинкту»* (с. 167) і не зійти зі *«світоглядових підвалин»* (с. 140), але й у *«пошануванні різноманітності змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толеранції супроти чужих і відмінних культурних та соціальних вартостей і систем...»* (с. 47). Ці дві засади цілком протиставні *«московсько-большевицькій нетерпимості та непааніст до всього, що відмінне, небольшевицьке, та зродженої з почуття своєї нижчості жадоби нищити чужі культури і цілі народи, шаленому життю усіх людей, усіх народів під одну мірку й смак більшовицького режиму»* (с. 47).

Із плінном часу, хоч і з певними застереженнями, можна дослідитися до оптимістичного висновку С. Бандери про збережену українську самобутність і, хоч і не доконечний, але крах комуністичної системи, принаймні як розпаду СРСР: *«Генер уже можна ствердити, що большевицький план змінити духовість, характер і наставлення уявлених народів систематичним знищуванням непокірних і провідних національних елементів та вихованням нових генерацій в комуністичному дусі, в повній ізоляції від національних традицій і в протиставленні до них — скражував і виявився нездійсненним. Не зважаючи на,*

безперечно дуже важкі втрати, яких від цих його практик зазнала національна субстанція поневолених большевизмом народів, корені національної самобутності живуть далі і з них постійно відростають нові здорові парості» (с. 537).

Не менш важливим для сили й утвердження нації є усвідомлення власної *самодостатності*. Саме геополітичне становище України покликане укріпити в ній розрахунок на власні сили, і навіть більше «при цьому вона виконуватиме важливу місію ширшого значення і для інших народів, здійснюючи та захищаючи універсальне гасло: «воля народам — воля людині!» (с. 628–629). Категорично відкидаючи будь-яке чн то внутрішнє, чн зовнішнє пристосуванство, навіть як позірні «тактичні вимоги» (с. 136), С. Бандера ставить за приклад Романа Шухевича: «Ставка на власні сили, на власні змагання, що є основою визвольної концепції ОУН, була в Романа Шухевича справою глибокого переконання і керівною засадою дій» (с. 308–309). Зрештою, його власна позиція у стосунках з гітлерівською Німеччиною свідчить найпереконливіше: Провідник категорично відмовився скасувати Акт проголошення Української Держави 30 червня 1941 року у Львові і почав активне розгортання місцевих адміністрацій, зауваживши на це помічникові державного секретаря Кундтові: «Я хотів би ще раз сформулювати й наголосити, що ... віддаючи свої накази, я не спирався на жодні німецькі органи влади, й ні на жодні угоди з німецькою владою, а тільки на мандат, який я мав від українців. Будівництво й організація життя на Україні неможливе без українців, жителів своєї етнічної території» [4, с. 164]. У німецькому документі № 137 від 14 серпня 1942 року (С. Бандера у цей час вже був ув'язнений у німецькому концтаборі) зазначено, «ОУН, нелегальний рух Бандери, діє надзвичайно радикаль-

8

«Було ясно, що у відношенні гітлерівської Німеччини не можна було сподіватися на успішність переговорів, ставлення вимог, переконувань тощо. Такі заходи були заздалегідь засуджені на неуспішність і могли мати значення тільки тактичних заходів, щоб мати й такі козирі і щоб приховати підготову до дії по іншій лінії. Справжня ж самостійницька політика мусіла йти шляхом dokonаних фактів, власної ініціативи, не оглядаючись на політику Німеччини, а коли треба, то виразно проти неї».

«Ми хочемо жити у згоді і взаємному шануванні з усіма народами доброї волі. Такі самі права визнаємо за іншими народами, за які боремося для себе. Не хочемо бути ані об'єктом, ані спричинником поневолення, визиску і кривди. Ми боремося активно за волю і правду не тільки тому, що їх потребуємо для себе, але передусім тому, що Бог дав людям ці скарби і такі закони, а основою нашої волі є йти за волею Божою. Такі ідейно-моральні засади не допустять ніколи до того, щоб Україна була спільницею Москви в її протинародному загарабницькому імперіялізмі».

но і намагається заторгнути активні верстви молоді, щоб звільнити їх від німецького впливу. Використовуються всі засоби, щоб шляхом пропаганди викликати серед українців відразу до німців» [4, с. 175].

На еміграції Провідник теоретично осмислив і підсумував роль німецького і будь-якого іншого зовнішнього чинника в українській історії: «Було ясно, що у відношенні гітлерівської Німеччини не можна було сподіватися на успішність переговорів, ставлення вимог, переконувальн. Такі заходи були заздалегідь засуджені на неуспішність і могли мати значення тільки тактичних заходів, щоб мати й такі козирі і щоб приховати підготову до дії по іншій лінії. Справжня ж самостійницька політика мусіла йти шляхом доконаних фактів, власної ініціативи, не оглядаючись на політику Німеччини, а коли треба, то виразно проти неї» (с. 87). Понад усе ставлено незалежність «української політики, яка керується тільки українською рацією, а не кокетуванням (безуспішним!) із сторонніми силами» (с. 88).

З усвідомлення національної ідеї та її двох визначальних засад – самотності і самотатності – формується образ самостійної Соборної Української Держави, яку можна здобути «тільки послідовною боротьбою цілого народу, а неможливо її здобути хоч би найсильнішими правними претензіями й аргументами» (с. 486). Як згадував С. Бандера, «особливий вплив на кристалізацію нашої національно-політичної свідомості мали величні святкування і загальне одушевлення злучи ЗУНР з УНР в одну державу в січні 1919 року» [2, с. 4]. Провідник наголошує на потребі модерного характеру державницької традиції, яку аж ніяк не варто зводити «до життя музеїв», а навпаки – «щоразу пов'язувати з актуальними державницькими змаганнями, сприяти тому, щоб

була дотримана історична перманентність поміж теперішніми державницькими змаганнями і традицією з минулого, і то головню, щодо позитивного змісту» (с. 37).

Усі визначальні чотири концепти БОГА, ДУШІ, ДУХОВОСТІ, ІДЕЇ тим чи тим способом потрапляють в антагонізм до найнебезпечнішого ворога – російського імперського большевизму. Бандерину візію російського більшовизму можна звести до п'ятих концепційних засад:

Перше. Вкорінення більшовизму на московських теренах впливає з хворобливої імперської ментальності росіян захоплювати, принижувати, визискувати. З огляду на це, «Росія є тільки одна – імперіялістична, і так буде доти, доки російський імперіялізм не буде доценту розторощений, а російський народ не вилікується з нього через пізнання, що його імперіялізм приносить йому самому найбільше лиха – жертв, терпіння і падіння. До цього ще далеко...» (с. 226).

Друге. Зміна влади у Росії – це не зміна імперської ідеології у ставленні до України: *«Якщо завтра на зміну большевизмові прийде інша форма російського імперіялізму, то він так само насамперед звернеться всіма своїми силами проти самостійності України, на її поневолення. Російський народ, як і досі, буде нести той імперіялізм, робитиме все, щоб тримати Україну в поневоленні. На це виразно вказує стан політичної думки і настанова російської маси, всіх російських політичних середовищ, як комуністичних, так і антибольшевицьких. У всіх них живе крайня ворожість супроти ідеї державної окремішності, суверенності України»* (с. 166).

Третє. Нацистсько-расистський гітлеризм і комуністсько-московський більшовизм походять з того самого джерела – імперської ментальності. На це неможливо вплинути через якісь моральні чи правові засади

8

«Якщо завтра на зміну большевизмові прийде інша форма російського імперіялізму, то він так само насамперед звернеться всіма своїми силами проти самостійності України, на її поневолення. Російський народ, як і досі, буде нести той імперіялізм, робитиме все, щоб тримати Україну в поневоленні. На це виразно вказує стан політичної думки і настанова російської маси, всіх російських політичних середовищ, як комуністичних, так і антибольшевицьких. У всіх них живе крайня ворожість супроти ідеї державної окремішності, суверенності України».

8

«Найкращі ідеї й програми не спроможні формувати життя й розвитку, доки не знайдуться їх апостоли і борці, люди сильних характерів, віри, запалу, посвяти і чину».

«Між московським більшовизмом-комунізмом і українським націоналізмом іде найважливіший змаг за душу українського народу».

— це можна лише знищити. Якщо гітлеризм було знищено, то російському імперіалізові світова спільнота створила якнайкращі умови для поглиблених модифікацій. С. Бандера розкривав сутність двох убивчих режимів: *«Гітлеризм виразно проголошував свій імперіалізм у формі расистської теорії. Більшовизм приховує свій московський імперіалізм під формою інтернаціоналізму, класової солідарності пролетаріату, світової комуністичної революції. Все протиставлення поміж ними, від ідеологічного починаючи, аж до воєнної розправи, за своєю суттю було конкурентною боротьбою двох подібних імперіалізмів за панування на тому самому просторі, а не боротьбою двох протилежних світоглядів, ідеологій, суспільно-політичних систем»* (с. 162–163).

Четверте. Московський імперіалізм за годину містить має не лише самобутність нації, але гідність і свободу окремої індивідуальності: *«Ідея гідності і шанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до більшовицької тиранії, утримання і визискування людини, топтання її гідності, пісечення свободи»* (с. 46).

П'яте. Утвердження московського режиму можливе лише за умови знищення основних українських концептів — БОГА, ДУШІ, ДУХОВОСТІ та НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ. Саме на них і спрямовано головний московський удар: *«Вона (Москва) зміряє до систематичного оточення української національної субстанції, до виполокання з душі й життя українського народу всього національного змісту»* (с. 356).

Очевидець судового процесу над замовним убивцею С. Бандери Карл Андерс, на перший погляд, констатував парадокс: це вбивство — одна з найтяж-

чих поразок Совєтського Союзу в холодній війні [2, с. 27]. Смерть обернулася Життям. Злочин – Каяттям (убивця Бандери розкався і самовільно зізнався в замовному атентаті). Неволя – Незалежністю. А до Свободи – ще не раз умирати і воскресати...

25 травня 1958 року, за півтора року до власної наглої смерти, С. Бандера виголосив промову над могилою вбитого Є. Коновальця, окремі слова з якої змушують серце завмерти: *«Розділені кордоном смерти, але з'єднані зв'язком віри, ідеї і любови – живі та померлі можуть собі взаємно помагати перед Богом і через Бога»* (с. 631). Знаково, що одне зі значень слова бандера – зв'язок: ідейно-духовий зв'язок поколінь міцніший за кам'яні фортеці. Майбутнє завжди виростає з фундаменту минулого.

Література

1. Бандера Степан. Перспективи української революції. – Дрогобич, 1998. – 640 с.
  2. Вбивство Степана Бандери. – Львів, 1993. – 355 с.
  3. Гайдеггер Мартін. Дорогою до мови. – Львів, 2007. – 230 с.
  4. Гордасевич Галина. Степан Бандера: людина і міф. – Львів, 2008. – 207 с.
  5. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – 341 с.
  6. Мельник Григор. Степан Бандера // Дзвін. – 2009. – № 1. – С. 93–98.
  7. Цар Ігор. За що ми любимо Бандеру. – Львів, 2009. – 47 с.
  8. Посівнич Микола. Життя, присвячене свободі // Дзвін. – 2009. – № 1. – С. 74–98.
  9. Фукуяма Френсис. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. – Львів, 2005. – 376 с.
- Умовні скорочення
ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В семи томах. – Т. 1. – К., 1982.
SL – Słownik języka polskiego przez S.-B. Linde. – T. 1. – Lwów, 1854.
SPR – Słownik polsko-rosyjski. – Москва-Варшава, 1980.

«Ідейно-політична на-
становна народу – це основ-
не питання визволення та
цілого майбутнього нації».

«Плуг національної
революції переоре ціле
життя, а найважливіше
– підійме на поверхню нові,
придавлені сили, видвигне
нові таланти, нові актив-
ні й провідні кадри».

«Життя — це заглиблення у почуття»

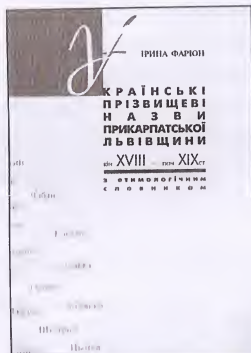
Ірина Фаріон

*«Закони вмиратуть,
книги — ніколи»*

Е. Булвер-Літтон

Ірина ФАРІОН — мовознавець і політик, лауреат премій ім. Олекси Гірника (2004 р.) та Бориса Грінченка (2008 р.). Доцент катедри української мови Національного університету «Львівська політехніка», народний депутат України VII скликання від ВО «Свобода».

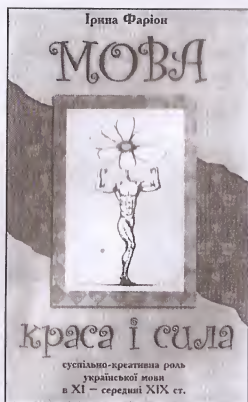
Автор монографій:

*«Українські прізвищеві назви
Прикарпатської Львівщини
кінця XVIII — поч. XIX ст.
(з етимологічним словником)
(2001 р.)*

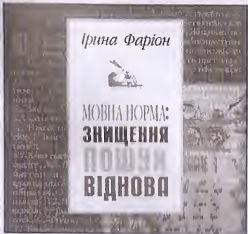
*«Правопис — корсет мови?
Український правопис як
культурно-політичний вибір»
(2004–2011 рр.)*

*«Мова – краса і сила:
Суспільно-креативна роль мови
в ХІ – середині ХІХ ст.»
(2007, 2009, 2010, 2011 pp.)*

*«Отець Маркіян Шашкевич –
український мовотворець:
лінгвістичний феномен на тлі
світового романтизму»
(2007, 2011 pp.)*

*«Мовна норма: знищення,
пошук, віднова»
(2009, 2010, 2013 pp.)*

8

*«Те, що зраджують,
– згодом починають нена-
видіти».*

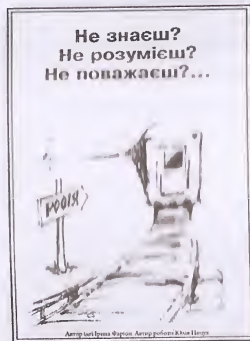
Ірина Фаріон

«Розчаровані нічого не створюють. Створюють зачаровані».

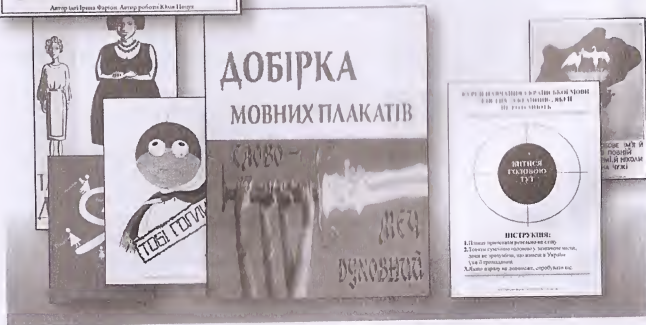
Ірина Фаріон

Укладач афоризмів та сентенцій Юрія Ілленка *«Криниця для спраглих»* (2010 р.), а також сотень наукових та публіцистичних статей.

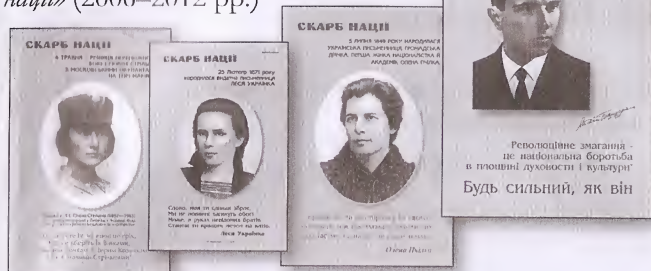

Упродовж 10-х років (1998–2008 рр.) – автор і організатор виставок мовно-політичного плаката *«Мова – твого життя основа»* та видання однойменної добірки плакатів, а також наборів плакатів *«Я на сторожі кою їх поставлю Слово»* (2002 р.), *«Мова – краса і сила»* (2007 р.), *«Слово – меч духовний»* (2012 р.).

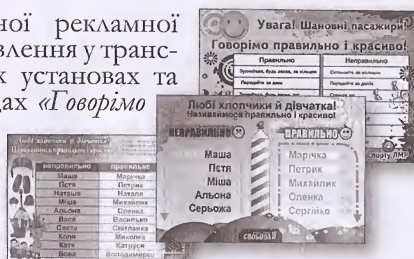

Автор рекламного проєкту з висвітлення політичної діяльності українських провідників «Скарб нації» (2006–2012 рр.)

Автор безперервної рекламної акції з культури мовлення у транспорті, громадських установах та дошкільних закладах «Говорімо правильно і красиво»

«Без ідеального матеріального вироджується».

Ірина Фаріон

Автор проєкту «Від книги до мети» (2011–2013 рр.), що покликаний популяризувати сучасну українську науку і художню книжку та інші жанри культури та мистецтва через живі зустрічі зі знаковими інтелектуальними та націєцентричними особистостями доби.

Науково-публіцистичне видання

ФАРІОН Ірина Дмитрівна

*Степан Бандера — практик, теоретик, містик
націоналістичного руху*

Лекція Ірини Фаріон

Літературний редактор: *Ірина Фаріон*

Дизайн та верстка: *Михайло Бондар*

Підписано до друку 1.02.2013

Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура “Garamond”. Наклад 3000 прим.

Фаріон І.Д.

Ф 24 Степан Бандера — практик, теоретик, містик націоналістичного руху : Лекція. — Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. — 36 с. + компакт-диск.

ISBN 978-966-428-296-0

«Степан Бандера — практик, теоретик, містик націоналістичного руху» — лекція Ірини Фаріон, яку вона виголосила у численних містах України й Америки з нагоди столітнього ювілею Провідника. Це перший аналіз теоретичних праць Степана Бандери як яскравого представника філософії революційного ідеалізму. Прочитання теоретичної спадщини С. Бандери здійснено за його визначальними концептами сприйняття світу: Бог, Душа, Духовість, Ідея — чотири головних опорні мислення та дії Провідника.

ББК 36.3 (4УКР) 62

Степан
Бандера

- практик, теоретик, мистик
націоналістичного руху

лекція
Грини
Баріон

25 травня 1958 року, за півтора року до власної наглої
смерти, С. Бандера виголосив промову над могилою
вбитого С. Коновальця, окремі слова з якої змушують
завмерти: "Розділені кордоном смерти, але з'єднані
зв'язком віри, ідеї і любови - живі та померлі можуть собі
взаємно помагати перед Богом і через Бога".
Онаково, що одне зі значень слова бандера - зв'язок: ідейно-
духовий зв'язок поколінь міцніший за кам'яні фортеці.
Майбутнє завжди виростає з фундаменту минулого.

Будьмо сильні, як Він.